

Ağ Toplumu

Network Society

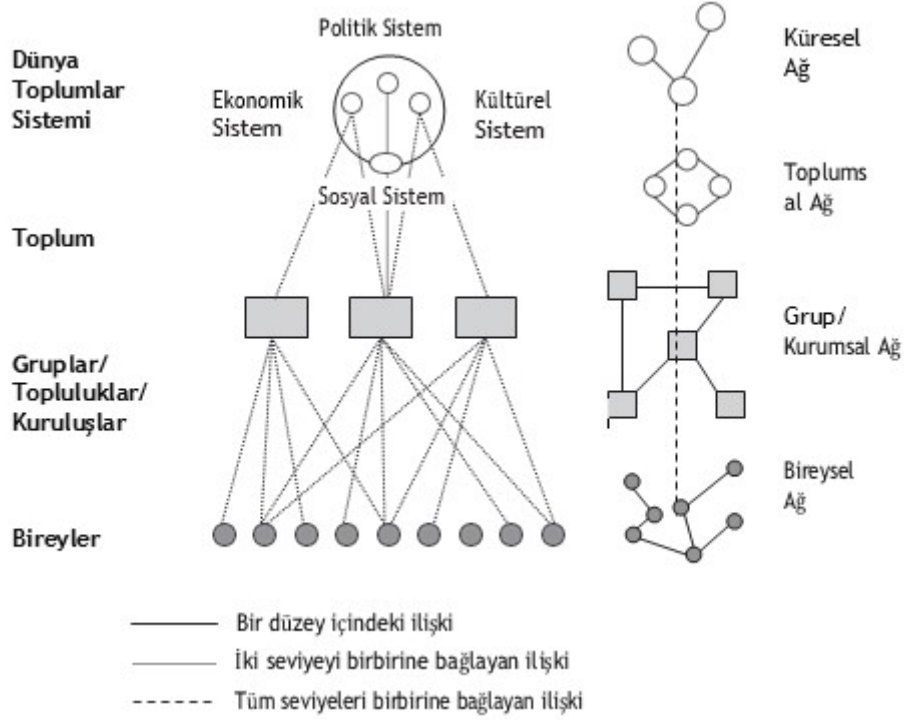
DOI: 10.5281/zenodo.7728538

Ahmet Faruk YILDIRIM¹

Toplumların örgütlenme biçimlerini iletişim ağları oluşturmaktadır. Bu örgütlenmeyi anlamanın en güncel yolu, internet vasıtasıyla gelişen küreselleşme olgusuna dayanmaktadır. Ağ, yeni iletişim teknolojilerinin teknik bir olgusu olarak ortaya çıkmış olmasına rağmen, temelde sosyal süreçleri inşa eden ve geliştiren, bilişim ve sosyolojinin kesiştiği noktada (düğümde) yer alan da bir olgudur. “Ağ kavramı sosyolojik anlamıyla bir veya birden fazla toplumsal ilişkiyle birbirine bağlanmış, dolayısıyla toplumsal bir bağ oluşturan bireylere gönderme yapmaktadır” (Özdemir, 2015, s. 128). Toplumun kurumlarını ve uygulamalarını hızla dönüştüren bu ‘ağ’ları Castells (2008), sınırsız biçimde genişleyebilen, bilgi teknolojisinin etkisiyle derinleşen, ağ çerçevesinde iletişimin yeni düğümlerle bütünleştiği açık yapılar; ‘ağ’a dayalı bir toplumsal yapıyı ise, “dengesini bozmaksızın yeniliklere gidebilecek, son derece dinamik, açık bir sistem” (s. 623) başka bir ifadeyle proaktif bir sistem olarak ifade etmektedir. Toplumsal yapının açık bir sistem olması, bilgi teknolojileri ile birlikte zamanın mekândan bağımsızlaşmasını, küreselleşmenin de etkisiyle mekânın sıkışmasını açıklamaktadır. Sonuç olarak, yeni toplum -ağ toplumu- bilgi ve bilgiye dayalı teknolojik bir devrimin ürünüdür.

Van Dijk (2006, s. 19) ağ toplumunu bireysel, grup/örgütsel ve toplumsal düzeyde örgütlenme biçimini sağlayan medya ağlarının altyapısına sahip toplumsal bir oluşum olarak tanımlamakta ve giderek artan bir şekilde bu ağların, bu oluşumun tüm birimlerini birbirine bağladığını ifade etmektedir. Aynı zamanda toplumun her düzeyinde ve alt sisteminde mevcut olan, soyut ilişkilerde somut bağlara sahip sosyal sistemler olarak tanımladığı ‘sosyal ağlar’ın, dört seviyede (bireysel ilişkileri, grup-örgüt ilişkileri, toplumsal ilişkiler ve küresel ilişkiler) ayırt edilebileceğini belirtmektedir (s. 25), (Bkz. Şekil 1). Ön plana çıkan sosyal ağlar, her bireyin iletişim veya gerekli bilgi ihtiyacı gibi ilgi alanlarını tatmin etmesine olanak tanımaktadır. Buradan yola çıkarak ‘ağ toplumu’, “bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygın kullanımıyla birlikte bireylerin, grupların, kuruluşların ve toplulukların artan birbirine bağlılığı ile karakterize edilen, gerçekleşmekte olan mevcut toplumsal ve teknolojik geçişi tanımlamak için kullanılan bir terimdir” şeklinde ifade edilebilir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, afyildirim@nevsehir.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8743-2740.

Şekil 1. Ağlarla Birbirine Bağlanan Dört Sosyal Birim ve Seviye (Van Dijk, 2006, s. 26).

Castells (2008)'in “ağ, birbiriyle bağlantılı düğümler dizisidir. Düğüm bir bükümün kendi kendini kestiği noktadır... Ağların kapsamı/dışlaması, ağlar arasındaki ilişkilerin ışık hızında işleyen enformasyon teknolojilerine dayalı mimarisi, toplumlarımızda baskın olan işlevleri ve süreçleri yapılandırır” açıklaması, modern toplumu şekillendirmede en etkili olan yapı ‘ağ’lardır şeklinde yorumlanabilir. Ağ toplumu, sosyal yapısı internette biçimlendirilen enformasyon ağları etrafında inşa edilen bir toplumdur. Sosyo-teknik bir paradigma olan internet, ağ toplumunu oluşturan sanallığı işleyerek gerçekliğe dönüştürmektedir. Buradaki gerçeklik, uzam veya zaman kısıtlamaları olmadan bilgiyi işleyen, depolayan ve ileten bilgi ağları tarafından inşa edilir. Doğadaki sınırsız arayüzler, “iki dünya arasında, yan yana ya da paralel iki çizginin arasında yer alan ve kalabalıklık ya da evrensellik duygusu uyandıran bir uzamdır. İki kültür ya da iki olay ya da iki düşünce birbirine yakın bir konuma yerleştirildiğinde bir etkileşim, bir tür sihirli içsel alışveriş meydana gelir” (McLuhan ve Powers, 2020, s. 27). Bu bağlamda, ağ toplumunda uzam ve zaman yerini akış ve olaylara bırakmıştır.

Castells (2007, 2008) ve Van Dijk (2006)'e göre ağ toplumu, değişen yapı ve iletişim biçimiyle bilgi toplumunun devamıdır. Bilgi toplumunun medyası ile bilgi, yalnızca hedeflenen kişi veya kişilere ulaşmıştır. Küreselleşme ve internetin etkisiyle ağ toplumunun medyası ile bilgi, ağlar aracılığıyla herkese ulaşmaktadır. Bu tür bir toplum, birbirine bağlılık, bilgi ve birikime erişim ve küresel ölçekte iletişim kurma ve işbirliği yapma yeteneği ile tanımlanır.

Ağ toplumu, bireylerin ve kuruluşların bilgi, iletişim ve ilişki ağları aracılığıyla birbirine bağlandığı, merkezi olmayan ve birbirine bağlı bir yapı ile karakterize edilir. Küreselleşmeyle birlikte mesafelerin kısalması yeni toplumu adem-i merkezî bir yapıya büründürmüştür. Ağ toplumu; gücün ve kontrolün adem-

i merkezizetiçiliği, yeni sosyal ve ekonomik örgütlenme biçimlerinin yükselişii, fiziksel ve sanal alanlar arasındaki sınırların bulanıklaşmasıyla belirgindir. Çok sayıda bilgi ağının oluşturulmasıyla dikey yönetim bağlantılarının yerini alan yatay sosyal ağlar gelişmiştir. Bilgi süreçlerinin yaygınlaşması, toplumun sosyal yaşamında köklü değişimlere yol açmaktadır. Bu bilgi ağları sayesinde üretimin esnek hale gelmesi, talebin bilgi ağları tarafından kontrol edilmesi, istihdam biçimleri, artan boş zaman fırsatları gibi değişimler ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak, aę toplumu, bilgi ve iletişime artan erişimle birlikte, yaşam, çalışma, etkileşim ve örgütlenme biçimlerinde önemli değişikliklere yol açan ve iletişim için yeni fırsatlar yaratan bir oluşumdur. Bu yeni oluşum içerisinde sosyal, ekonomik ve politik örgütlenme biçimlerinin yeni yapıları ortaya çıkmıştır. Tüm bunlarla birlikte, mahremiyet, güvenlik ve geleneksel toplum biçimleri ve insan etkileşimi üzerindeki etkisi ile de yanlış bilginin (fake news) yayılması, dışlanma ve siber suç riskinin artması gibi birtakım endişelere neden olmaktadır. Castells (2001)'in deyimisel ifadesi olan 'internet galaksisi', yeni bir iletişim ortamı meydana getirmesi nedeniyle sosyal hayatın tüm alanları yeniden inşa edilmektedir. Aę toplumu gelişmeye devam ediyor ve bu gelişimin gelecek için etkilerini ve sonuçlarını anlamak önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aę Toplumu, İletişim Ağları, Sosyal Ağlar, Dijitalleşme

Kaynakça

- Castells, M. (2001). *The internet galaxy: Reflections on the internet, business, and society*, NewYork: Oxford University Press.
- Castells, M. (2007). *Enformasyon çağı: Ekonomi, toplum ve kültür-Bin yılın sonu*. Üçüncü Cilt, (çev. Ebru Kılıç), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castells, M. (2008). *Enformasyon çağı: Ekonomi, toplum ve kültür-Aę toplumunun yükselişii*. Birinci Cilt, (çev. Ebru Kılıç), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- McLuhan, M. & Powers, P. R. (2020). *Global köy: 21. yüzyılda yer yüzü yaşamında ve medyada meydana gelecek dönüşümler*, (çev. Bahar Öcal Düzgören), Scala Yayıncılık.
- Özdemir, M. (2015). Aę toplumu ve siyasal hareketlilik: Aę toplumunda siyasal iktidarın konumu. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 127-138.
- Van Dijk, J. A. (2006) *The network society, social aspects of new media* (second edition). London: SAGE Publications.